

Kronika

HRVATSKA KNJIGA OD GLAGOLJSKOG PRVOTISKA DO SREDINE 16. STOLJEĆA

Petstota obljetnica tiskanja glagoljskoga „Misala po zakonu Rimskoga dvora” proslavljena je u različitim zgodama i na različitim mjestima. Od 16. do 18. studenoga 1983. održan je u palači Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu znanstveni skup „*Hrvatska knjiga od glagoljskog prvotiska do sredine 16. stoljeća*”. Time je obuhvaćeno razdoblje hrvatskoga tiskarskog proljeća, prvo razdoblje glagoljskog tiska, od Misala iz godine 1483. do Brozićeva izdanja brevijara 1651, posljednjega glagoljskog liturgijskog djela tiskanog u izvornoj hrvatskoj redakciji crkvenoslavenskog jezika. U to razdoblje spadaju i ostale, neglagoljske hrvatske knjige, tiskane u to doba latinicom i hrvatskom ćirilicom (bosančicom). Uz znanstveni skup priređena je u predvorju palače Akademije prigodna izložba hrvatske tiskane knjige, od prvotiska do Brozićeva brevijara. Tu su izložene sačuvane glagoljske knjige, zatim hrvatska i latinska djela hrvatskih pisaca toga razdoblja te konačno različita djela koja su hrvatski tiskari izdali djelujući u to doba izvan domovine, u Italiji. Ukupno je predstavljeno 59 izložaka; treba međutim istaknuti da su izloženi samo oni primjerci koji su u vlasništvu Akademije, a ne cjelokupna sačuvana građa.

Znanstveni skup trajao je tri dana. Prvi dan prije podne, nakon pozdravnih govora akademika Hrvoja Požara (umjesto oboljelog predsjednika Akademije akademika Jakova Sirotkovića, koji je najavljen u tiskanom programu skupa), slijedila su izlaganja Anice Nazor (*Tiskana glagoljska knjiga od prvotiska Misala 1483. do Brozićeva brevijara iz 1561.*), Eduarda Hercigonje (*Glagoljaška neliturgijska knjiga od posljednjih desetljeća 15. do polovice 16. stoljeća*) i Josipa Hamma (*Hrvatska latinička proza Marulićeva doba*). Izlaganje A. Nazor bilo je uvodno i ujedno okvirno predavanje. Idući od jednoga do drugog djela, autorica je iznijela dosadašnju istraženost i kulturnopovijesno značenje pojedinog izdanja, kao i manjih zaokruženih cjelina u zadanom razdoblju (senjska i riječka glagoljska tiskara). U tome naime razdoblju nisu tiskane samo liturgijske knjige na crkvenoslavenskom jeziku hrvatske redakcije nego i djela na hrvatskom jeziku namijenjena u prvom redu svećenicima (priručnici) i beletristika, pa i didaktička pomagala (početnice). U svojem magistralnom izlaganju, kojemu je autor dao podnaslov *Povijesni, društveni i kulturnoambijentalni uvjeti nastanka hrvatsko-*

glagoljskog prvotiska Misala iz 1483, E. Hercigonja otpočeo je kritičkim prikazom prosudbi društveno-gospodarskog statusa te književne i kulturno-prosvjetiteljske djelatnosti srednjovjekovnog glagoljaštva u hrvatskoj književnoj i kulturnoj historiografiji. Upozorio je na potrebu temeljite preocjene stavova o zaostalosti, siromaštvu i neobrazovanosti glagoljaša i zaostajanju za latinskim i pravoslavnim svećenstvom onoga doba, kako se o glagoljaštvu piše i misli već gotovo čitavo jedno stoljeće. Glagoljaška se književnost vrednovala samo kao pismenost i priprema za „pravu”, „umjetničku” književnost. Novija istraživanja glagoljskih javnih i privatnopravnih spisa s jedne strane, a jezično-stilske i književnokritičke raščlambe s druge, upućuju na dva bitna zaključka: a) tijekom srednjeg vijeka glagoljaštvo je steklo visok društveni ugled, razvilo svoj gospodarski potencijal i postalo određenom feudalnom snagom (kao i latinska Crkva na svojem području) na znatnom dijelu hrvatskoga etničkog prostora; b) to je dovelo do procvata i razvoja književnosti, otvaranja zapadnim utjecajima, motivsko-tematskih inovacija i književno-jezičnih rješenja. Sredina s takvim duhovnim ozračjem, čuvarica tradicije i otvorena prema pozitivnim utjecajima izvana, lako je prihvatila Gutenbergov izum među prvima u Europi, i dala svojem narodu i južnom slavenstvu jedinstven i neponovljiv primjer tiskarske umjetnosti, kakav je Misal iz 1483. Predavač je upozorio na to da suvremeno osmišljena istraživanja hrvatskog glagoljaštva treba ojačano nastaviti jer je to naš dug prema tako značajnom, a često krivo ocijenjenom i zapostavljenom fenomenu naše narodne povijesti (usprkos deklarativnom, romantično idealiziranom isticanju nacionalne uloge glagoljice). Izlaganje J. Hamma o hrvatskoj latiničkoj prozi Marulićeva vremena, koje se jednim dijelom poklapa s razdobljem obuhvaćenim temom znanstvenoga skupa, na nizu primjera od liturgijskih tekstova do svjetovne proze, pokazalo je visok umjetnički domet ovoga dijela hrvatske književne povijesti.

U podne je priredeno u Akademiji primanje za sudionike i goste znanstvenog skupa, a u 17,30 sati staroslavenska pjevana misa u Crkvi sv. Franje Ksaverskog. Misu je predvodio o. Zdravko Mašina, a pjevao je župni zbor.

Drugi dan bio je pretežno posvećen glagoljskom tisku. Referate su održali: V. Vratović, *Je li hrvatski latinizam bio suprotan ili sukladan razvoju hrvatskog jezika i hrvatske književnosti*; J. Bratulić, *Istarski glagoljaši i Prvotisak*; S. Damjanović, *Zabilješke o jeziku hrvatskog Prvotiska*; Š. Jurić, *Hrvatske inkunabule*; F. Paro, *Tipografska analiza Prvotiska*; V. Putanec, *Novi prilozi za povijest naših inkunabula*; I. Bakmaz, *Grafičke osobine tiskanih glagoljskih knjiga od prvotiska Misala 1483. do Brozićeva brevijara 1561*; B. Grabar, *Tiskani glagoljski Baromićev brevijar iz 1493. godine*; T. Kurelac, *Nikola Modruški*; I. Petrović, *Senjski Marijini mirakuli i legendarna književnost hrvatskog srednjovjekovlja*; M. Bolonić: *Krčki kulturni krug i senjska tiskara* (s posebnim osvrtom na djelo popa Blaža Baromića). Treći dan održali su referate: A. Benveniste, *Zamisao liturgijskog jezika u Šimuna Kožičića*; G. Tutschke, *Kožičićeve Knjižice od žitija rimskih arhijereov i cesarov*; J. Tandarić, *Hrvatskoglagoljski tiskani brevijar iz 1491. godine*; B. Fučić, *Uvez hrvatske knjige u 15. i 16. stoljeću*; A. Badurina, *Illuminacija knjiga u Hrvatskoj u 15. i 16. stoljeću*; M. Kratofil, *Uloga Mletaka u hrvatskoj knjižnoj proizvodnji od 1483. do 1561. godine*; Č. Petešić, *Uloga pavlina u pripremanju*

prvih hrvatskih glagoljskih knjiga; J. Tandarić, Zajednički korijen hrvatskih marijanskih oficija na početku 16. stoljeća; J. Vončina, Hrvatska latinička knjiga u razdoblju 80-ih godina 15. st. do polovice 16. st. (jezik, grafija); M. Moguš, Glagoljica kao ortografski uzorak u hrvatskoj književnosti; A. Stipčević, Struktura bibliotečnih fondova u Hrvatskoj u 15. i 16. stoljeću; A. Jembrih, Durichov opis bukvara „Introductorium croatice” (1527.). – Nekoliko najavljenih referenata nije pročitalo svoje priloge jer su bili spriječeni.

Iako ovaj skup nije mogao iscrpsti svu problematiku vezanu za hrvatsku knjigu tiskanu do sredine 16. stoljeća, mnoga su pitanja na njemu osvijetljena te je i ovaj skup ne samo proslava nego i doprinos hrvatskoj znanosti. O samom pak hrvatskom i južnoslavenskom prvotisku iz 1483. i prije ovoga skupa mnogo je toga napisano i izrečeno. Premda ostaju još mnoga otvorena pitanja o ovom razdoblju glagoljskih i općenito hrvatskih tiskanih knjiga, održani skup bez sumnje je dragocjen prilog proučavanju naše kulturne baštine.

J. T.